

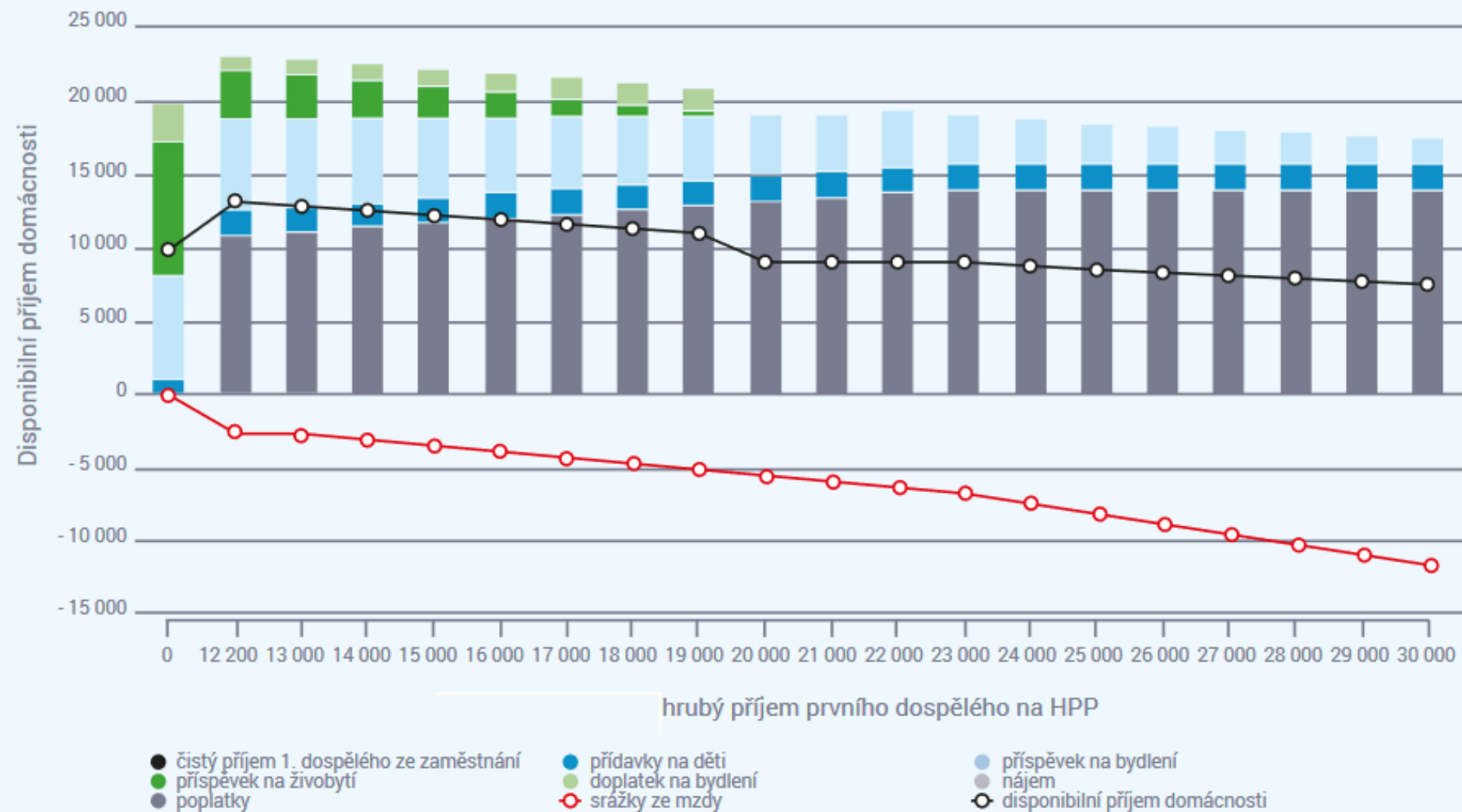
Práce jako finanční a existenční riziko?

analýza vzájemného působení systému dávek, daní a exekucí

Lucie Trlifajová

Centrum pro společenské otázky – SPOT

Disponibilní příjem domácnosti × hrubý příjem prvního dospělého na HPP

Proč se práce „nevyplatí“?

- I. **Systém dávek v sobe má zabudované mechanismy, které činí práci výhodnou („make work pay“)**
- II. **Finanční demotivace / rizikovost je především důsledkem systému exekucí**
- III. **Další oblasti** – podpora pracujících chudých a osamostatňování mladých, transparentnost

Mechanisms, které v současném
systému činí „práci výhodnou“

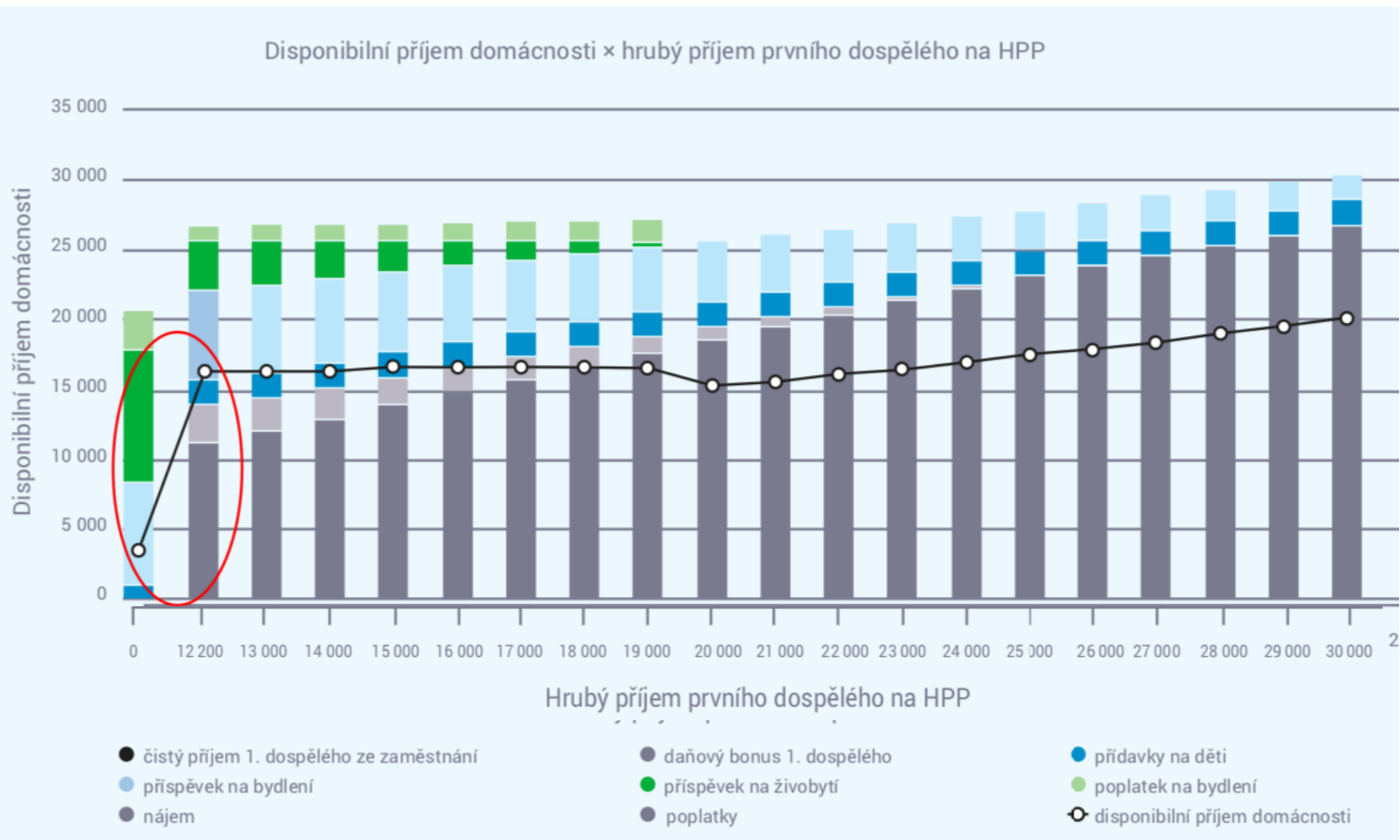
Dávky státní sociální podpory (SSP)

- Podpora nižší střední třídy, dlouhodobá prevence chudoby / dluhových pastí a jejich negativních společenských dopadů
- Omezování v poledních 10 letech (sociální příplatek, absence (pomalá) valorizace dávek) -> pocity frustrace, že „*stát se nestará o ty, co pracují*“
- **Příspěvek na bydlení** - klíčový pro dostupnost bydlení při absenci sociálního bydlení -> **matky samoživitelky, senioři**

Dávky v hmotné nouzi (HN)

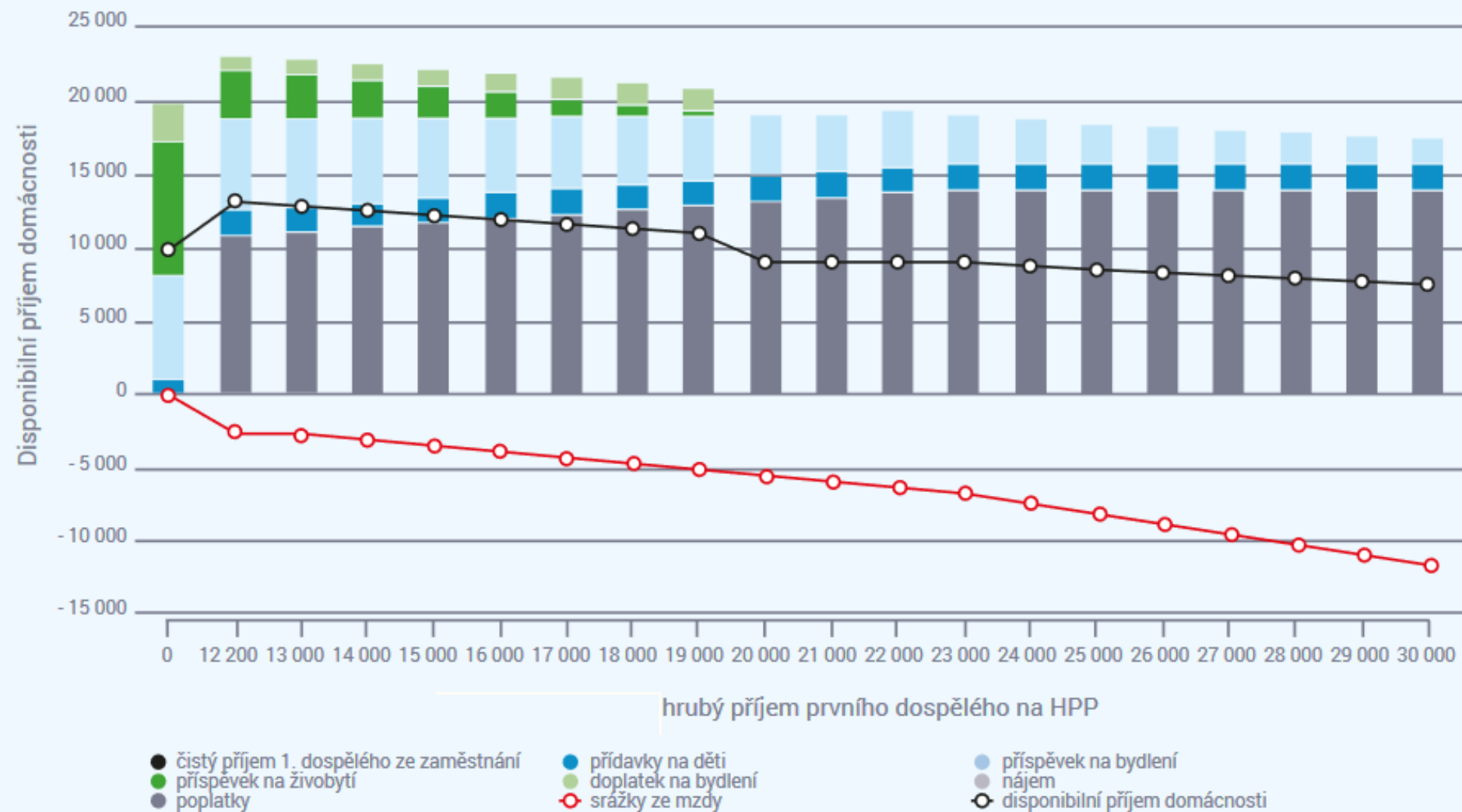
- Problém setrvávání v HN jako odraz absence řešení komplexních bariér + důsledek prekarizace na trhu práce a nízkých mezd (*zacyklení v chudobě*)
- Existující mechanismy pro to, aby práce byla finančně výhodná
 - **Daňový bonus** (nezapočítán do příjmů)
 - **Započítání příjmu ze zaměstnání** jen ze 70%
 - **Navyšování minimální mzdy**
- **Doplatek na bydlení** - klíčový pro rychlou reakci při výkyvech příjmů (např. zaměstnání na dohodu) a výdajů na bydlení

System exekucí jako klíčový problém

- Zásadně snižuje finanční výhodnost, často i ekonomickou udržitelnost legálního zaměstnání
- Sankcionalizace aktivity, replikace nízko-příjmové ekonomiky
- Nerespektuje garance (minimální) sociální ochrany/sociálních práv osob v exekuci
- *Specificky silný dopad senioři, jednotlivci s dětmi, nižší střední třída*

Disponibilní příjem domácnosti × hrubý příjem prvního dospělého na HPP

NEZABAVITELNÁ ČÁSTKA je v současnosti nižší než je minimum v systému dávek

Zvlášt' silně dopadá na nízko-příjmové domácnosti (I.Q) a domácnosti samoživitelů/samoživitelek

Konstrukce základní nezabavitelné částky':

Dospělý: $\frac{2}{3}$ ŽM + $\frac{2}{3}$ normativů na bydlení v obci do 100 tisíc (6 428,- Kč, lze navýšit o polovinu (dvojnásobek) s vyšší mzdou (max 9 643,- Kč)

Další osoba (dítě): $\frac{1}{6}$ ŽM + $\frac{1}{6}$ normativů v obci do 100 tisíc (1607,- Kč!), nelze navýšit

-> navýšení od července (MS)

Možnost navýšit příjem o něco více než 3 tisíce (6 tisíc) s růstem mzdy -> efekt pouze pro osoby se střední příjmy

	Částka, která zůstane ze mzdy		Minimální standard v systému sociální ochrany ¹ („co mohou mít lidé na dávkách“)	Ceny nájemného v daném krajském městě bez služeb a energií dle <u>Delloite</u> (2018)
	Při přednostní exekuci / insolvenci v současnosti (2019)	Navýšení tzv. motivační složky (červenec 2019)		
Prodavačka, Plzeň Samoživitelka, jedno dítě, Hrubá mzda 19 tisíc	10 831	10 831	14 218	9 900 Kč (50m2)
Senior, Praha, Důchod 10 tisíc	7 619	7 619	11 280	10 170Kč (<u>30m2</u>)
Důchod 10 tisíc, brigáda 8 tisíc	9 643	10 875	11 280	10 170Kč (30m2)
Datová analytička, Praha, Nesezdaný pár bez dětí ² , Hrubá mzda 38 tisíc	9 643	12 857	11 280	10 170Kč (30m2)

Odpovědi – změna konstrukce nezabavitelné částky

Garance sociální ochrany

> Navýšení základní nezabavitelné částky na úroveň minima v systému dávek

Motivace k přijetí lépe placeného zaměstnání, možnost odměňování

> Zrušení zastropování (hranice “od které se sráží vše”)

> Snížení srážek u přednostních exekucí, aby rostly rychleji, než klesají dávky na bydlení

DALŠÍ SITUACE, kdy je systém exekucí v rozporu se způsobem, jakým je garantovaná sociální ochrana a snižuje výhodnost práce

Využití daňového bonusu na děti pro splácení dluhů rodičů

> Zrušení možnosti exekuce daňového bonusu na děti

Klíčové nejen pro sociální ochranu ale i finanční motivace pro vstup do zaměstnání u domácností s dětmi v HN

Lidé, kteří vůči sobě mají vyživovací povinnost v systému dávek, nemají chráněný příjem před exekucí

> Jednotný způsob definice vyživovaných (společně posuzovaných) osob v systému dávek a exekucí

Zohlednění “patchwork families” / skutečného soužití jako je tomu u systému dávek v hmotné nouzi

Další oblasti

- Finanční bariéry pro zaměstnání/osamostatnění mladých dospělých
- Omezená podpora při vystoupení nad hranici hmotné nouze
- Omezená dostupnost informací

Finanční nevýhodnost zaměstnání pro mladé žijící s rodiči v hmotné nouzi

Společné posuzování domácnosti vede k tomu, že od mladého dospělého se očekává, že využije téměř veškeré své příjmy ve prospěch domácnosti

> Samostatné posuzování příjmu mladého dospělého žijícího s rodiči

- Např. příjmy z aktivizačních programů (veřejná služba, krátkodobé zaměstnání) nebo mzda absolventa
- Alternativně: změnit způsob započítávání příjmu (např. započítávat příjem mladých dospělých jen z 35 %)

> Vyjmutí příjmu z praxí ze společně posuzovaného příjmu domácností

Omezená podpora osob nad hranicí hmotné nouze -> pocity frustrace / nespravedlnosti systému „stát odměňuje ty, co se nesnaží“

Vystoupení z / příjem těšně nad hranicí hmotné nouze vede k tomu, že domácnost ztrácí nárok na podporu v případě nečekaných výdajů, zejména spojených se vzděláváním dětí

> Rozšíření nároku na podporu výdajů spojených se vzděláváním dětí pro všechny, kteří mají nárok na přídavky na děti

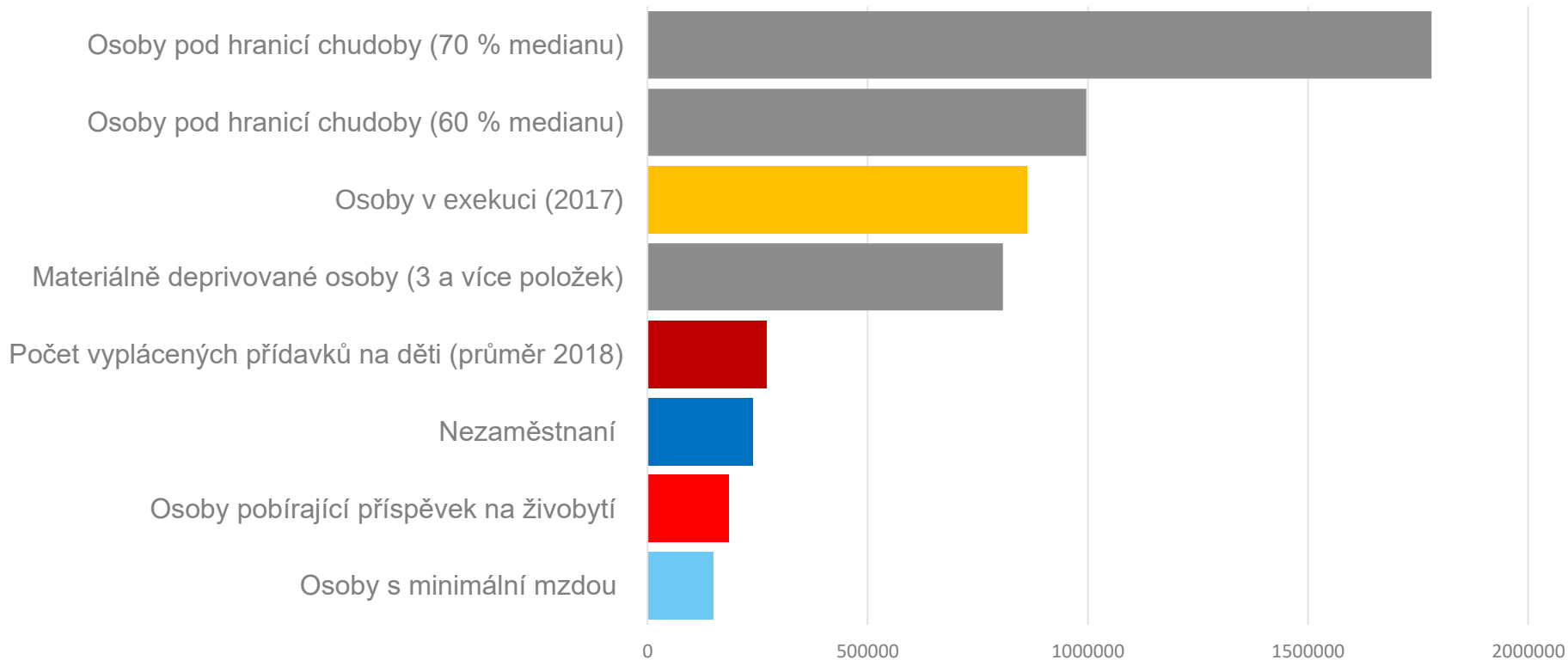
V rámci mimořádné okamžité pomoci - hranice 2,7 ŽM

> Zvyšování přídavků na děti

Pokud budou přídavky na děti nižší než je částka živobytí dítěte, jeho navýšení nepovede ke zvýšení příjmů domácností v hmotné nouzi - tedy je zbytečné navýšení podmiňovat zaměstnáním

Nízké příjmy, chudoby a sociální dávky (MPSV, ČSÚ, Mapa exekucí 2018)

Transparentnost a lepší informovanost

Obtížná predikovatelnost dávek, nečekané poklesy příjmů -> prohlubování dluhových pastí, migrace, aj.

Nejasná pravidla pojená se získávání informací přes známé, šíření mýtů -> pocity nespravedlnosti, nadržování, tlak na zaměstnance Úřadu práce

- > **Včasné vyplácení / adekvátní personální kapacity Úřadů práce**
- > **Zjednodušené informace na webových stránkách, letáky, veřejné kalkulačky**

Co je výhodná práce?

Rozdíl v příjmech (navýšení oproti tomu, „co má člověk na dávkách“)

x

Schopnost pokrýt náklady na život (bez dávek, půjček, neformálního
zaměstnání, podpory rodiny)

Trlifajová, L., Hurre, J. (2018). Work must pay: Does it? Precarious employment and employment motivation for low-income households. *Journal of European Social Policy*.

Podrobnější analýzy

Práce jako finanční a existenční riziko – analýza vzájemné působení systému dávek, daní a exekucí

<http://www.pracevobci.cz/upload/studies/2/SPOT-Prace-jako-financni-a-existencni-riziko.pdf>

Proč je nutné zvýšit nezabavitelnou částku a jak na to

<http://www.pracevobci.cz/upload/studies/3/SPOT-Proc-je-nutne-zmenit-nezabavitelnou-castku-a-jak-na-to-analyza.pdf>

Sociální práva: pro všechny kromě dlužníků – shrnutí (absence) dopadů navyšování nezabavitelné částky

http://blog.aktualne.cz/blogy/pohled-zblizka.php?itemid=33717&fbclid=IwAR2qVAV4C_U8cGkr6y7dr2rx2a9fJ-ybCksgXDesCUZyeAmJDJjnYvacbok

Děkuji za pozornost

Lucie Trlifajová, Centrum pro společenské otázky - SPOT

lucie.trlifajova@centrumspot.cz

www.centrumspot.cz, www.pracevobci.cz

PODKLADY

Výpočet nezabavitelné částky (2018)

Na **osobu dlužníka** vypočteme **základní nezabavitelnou částku** ve výši dvou třetin součtu částky životního minima a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu („nezabavitelná částka“) v obci do 100 tisíc.

- Životní minimum = 3.410 korun / Náklady na bydlení pro jednu osobu = 5.928 korun
- $2/3 \times (3.410 \text{ Kč} + 5.928 \text{ Kč}) = \mathbf{6.225,33 \text{ Kč}}$

Na **každou vyživovanou osobu a manžela** vypočteme základní částku ve výši jedné čtvrtiny nezabavitelné částky.

$$1/4 \times 6.225,33 \text{ Kč} = \mathbf{1.156,33 \text{ Kč}}$$

Ze zbytku čisté mzdy pak lze bez omezení srazit vše nad součet životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu (aktuálně 9.338 korun).

Ze zbývajících částky se potom vypočítává tzv. **motivační komponent** nezabavitelné částky se následně rozdělí na třetiny –

- pokud má jedinec přednostní exekuce (ty vznikají například z dluhů na výživném nebo na zdravotním pojištění) nebo je v insolvenci zůstane mu z této částky třetina.
- Pokud má jen exekuce nepřednostní (ostatní dluhy), zůstanou mu třetiny dvě. Vše ostatní se ze mzdy či jiného příjmu srazí.

		Základní nezabavitelná částka		Maximální nezabavitelná částka		
		Jedinec	Každá další vyživovaná osoba	Jedinec přednostní exekuce / insolvence	Jedinec nepřednostní exekuce	Každá další vyživovaná osoba
Bydlení	Normativní náklady na bydlení (NnB) 1 osoba v obci do 100 tisíc	$\frac{2}{3}$ NnB	$\frac{1}{6}$ NnB	$\frac{2}{3}$ NnB + $\frac{1}{3}$ NnB	$\frac{2}{3}$ NnB + $\frac{2}{3}$ NnB	$\frac{1}{6}$ NnB + 0
	5928	3952	988	5928	7904	988
Živobytí	Částka živobytí pro jednotlivce (ŽM)	$\frac{2}{3}$ ŽM	$\frac{1}{6}$ ŽM	$\frac{2}{3}$ ŽM + $\frac{1}{3}$ ŽM	$\frac{2}{3}$ ŽM + $\frac{2}{3}$ ŽM	$\frac{1}{6}$ ŽM + 0
	3410	2273	568	3410	4547	568
CELKEM		6225	1556	9338	12451	1556

Částka živobytí (zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Počet osob v domácnosti	1 dospělý	dospělý + 1 dítě	dospělý + 2 děti	dospělý + 3 děti	2 dospělí	2 dospělí + 1 dítě	2 dospělí + 2 děti	2 dospělí + 3 děti	2 dospělí + 4 děti
Částka živobytí	3 410	5 280	7 420	9 560	5 970	8 110	10 250	12 390	14 530

Výše nezabavitelné částky - část na živobytí

Počet osob s příjmem	1 příjem				2 příjmy				
Počet osob, vůči kterým má osoba v exekuci vyživovací povinnost	jedinec	jedinec + 1	jedinec + 2	jedinec + 3	vzájemná	vzájemná + 1	vzájemná + 2	vzájemná + 3	vzájemná + 4
Minimální částka	2 273	2842	3 410	3 978	4 547	5 683	6 820	7 957	9 093
Maximální částka – přednostní exekuce	3 410	3 978	4 547	5 115	6 820	7 957	9 093	10 230	11 367
Maximální částka – nepřednostní exekuce	4 547	5 115	5 683	6 252	9 093	10 230	11 367	12 503	13 640

Částka je nižší než částka živobytí domácnosti.

Normativní náklady na bydlení								
Počet osob v domácnosti		1 osoba	2 osoby	3 osoby	4 osoby			
Obec do 100 000		5 928	8 530	11 642	14 639			
Obec nad 100 000		6 227	8 938	12 176	15 282			
Praha		7 870	11 186	15 116	18 827			
Výše nezabavitelné částky – část na bydlení								
Počet osob s příjmem		1 příjem				2 příjmy (2 osoby v exekuci)		
Počet osob, vůči kterým má osoba v exekuci vyživovací povinnost		jedinec	jedinec + 1	jedinec + 2	jedinec + 3	vzájemná	vzájemná + 1	vzájemná + 2
Minimální částka		3 952	4 940	5 928	6 916	9 880	11 856	13 832
Maximální částka – přednostní exekuce		5 928	6 916	7 904	8 892	13 832	15 808	17 784
Maximální částka – nepřednostní exekuce		7 904	8 892	9 880	10 868	17 784	19 760	21 736

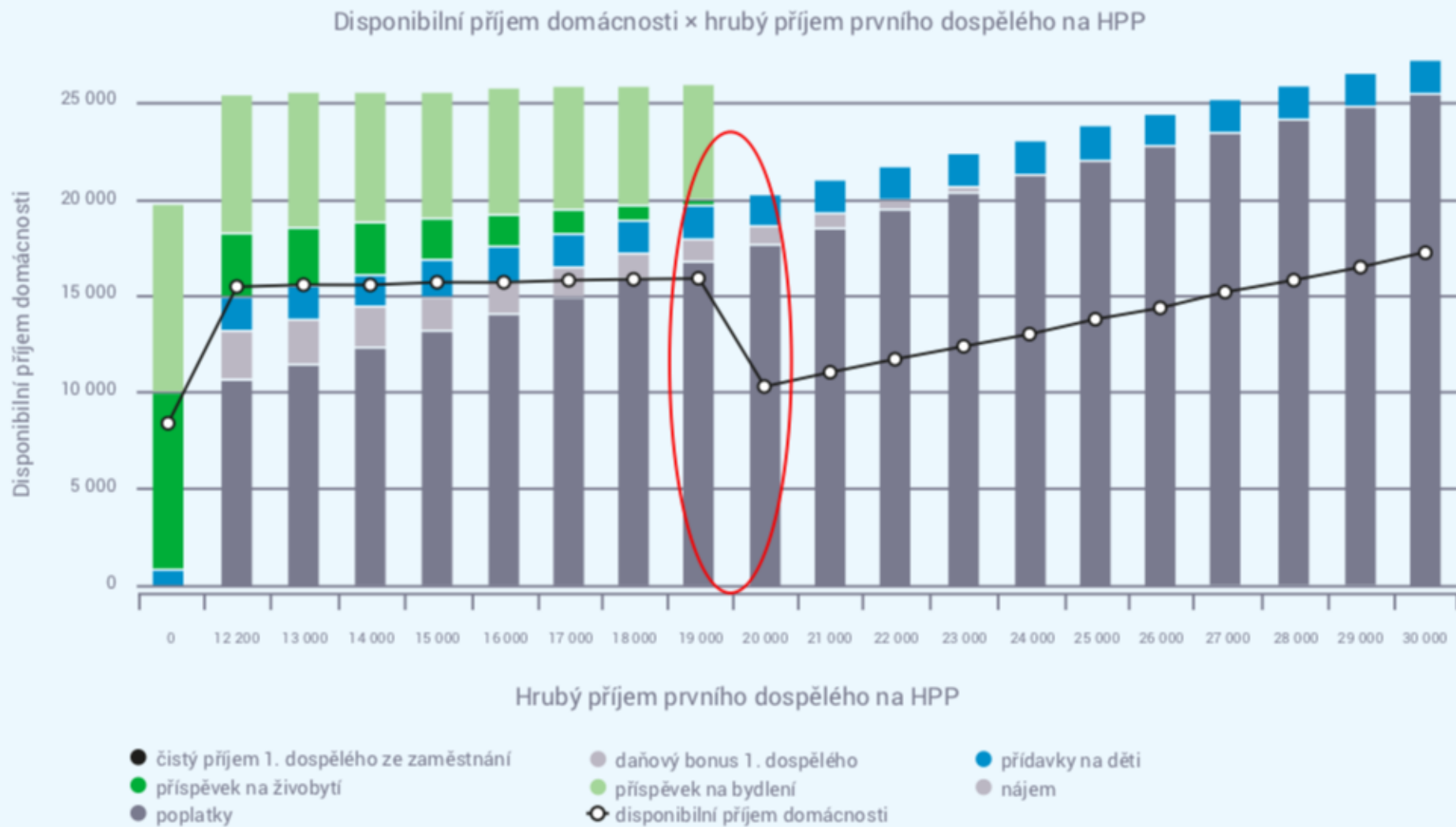
	Částka je nižší než normativy pro domácnost se stejným počtem členů v obci do 100 000.
	Částka je nižší než normativy pro domácnost se stejným počtem členů v obci nad 100 000.
	Částka je nižší než normativy pro domácnost se stejným počtem členů v Praze.

	Částka, která zůstane ze mzdy		Minimální standard v systému sociální ochrany ¹ („co mohou mít lidé na dávkách“)	Ceny nájemného v daném krajském městě bez služeb a energií dle <u>Delloite</u> (2018)
	Při přednostní exekuci / insolvenci v současnosti (2019)	Navýšení tzv. motivační složky (červenec 2019)		
Prodavačka, Plzeň Samoživitelka, jedno dítě, Hrubá mzda 19 tisíc	10 831	10 831	14 218	9 900 Kč (50m2)
Senior, Praha, Důchod 10 tisíc	7 619	7 619	11 280	10 170Kč (<u>30m2</u>)
Důchod 10 tisíc, brigáda 8 tisíc	9 643	10 875	11 280	10 170Kč (30m2)
Učitel, Ostrava, Manželka na rodičovské, jedno dítě, Hrubá mzda 30 tisíc	12 857	14 431	19 886	9 900 Kč (60m2)
Úřednice, Karlovy Vary, Manželský pár bez dětí, Hrubá mzda 24 tisíc	11 250	11 557	14 500	7 850 Kč (50m2)
Datová analytička, Praha, Nesezdaný pár bez dětí, Hrubá mzda 38 tisíc	9 643	12 857	11 280	10 170Kč (30m2)

Nastavení dávek na bydlení

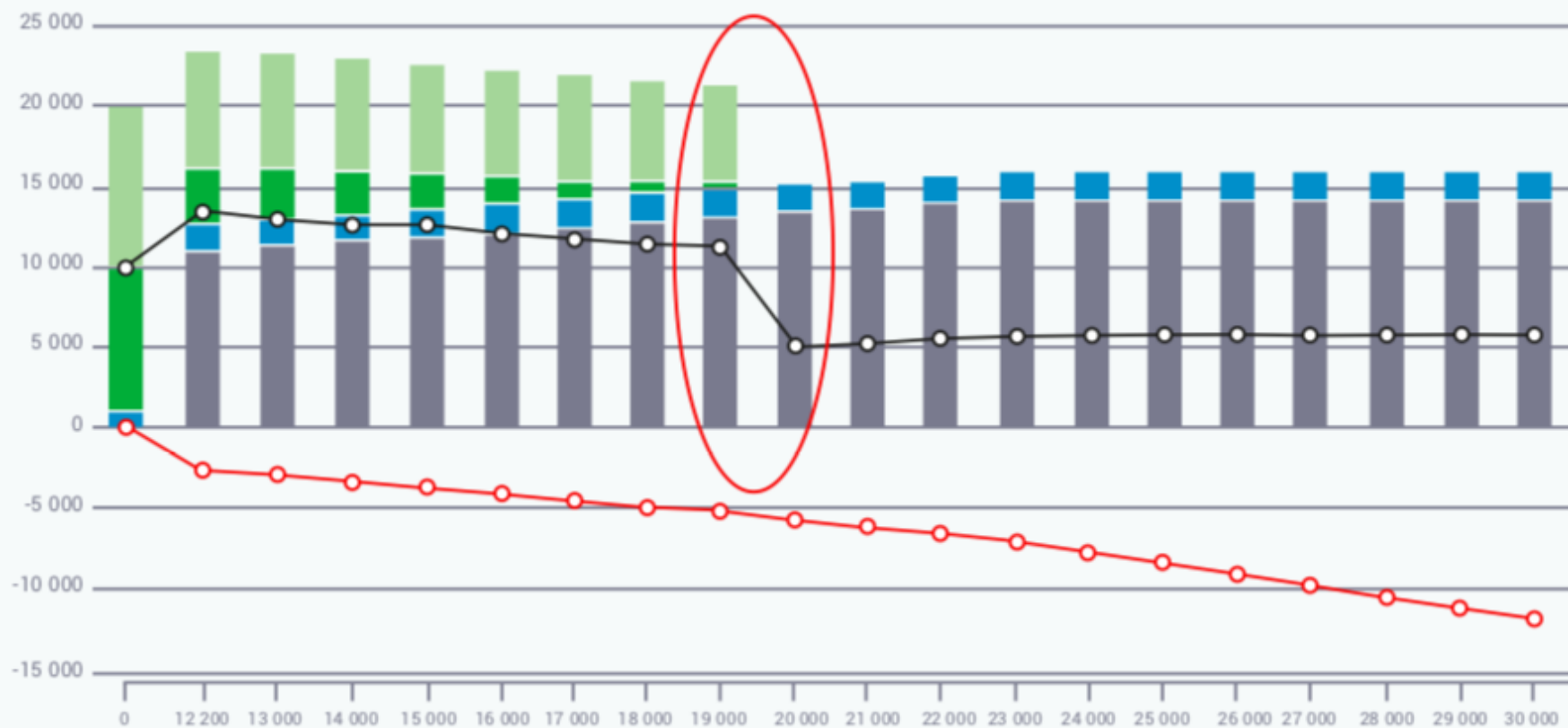
- Absence podpory bydlení pro nízko-příjmové domácnosti mimo byty / bez TP / nájemní smlouvy
- Nástup do zaměstnání, případně navýšení příjmu zásadně ohrožuje schopnost pokrýt náklady na bydlení
- Obtížná predikovatelnost, nečekané poklesy příjmů -> prohlubování dluhových pastí, migrace, aj.

Disponibilní příjem domácnosti × hrubý příjem prvního dospělého na HPP

Disponibilní příjem domácnosti

Hrubý příjem prvního dospělého na HPP

- čistý příjem 1. dospělého ze zaměstnání
- příspěvek na živobytí
- srážky ze mzdy
- přídavky na děti
- nájem
- disponibilní příjem domácnosti
- přídavky na bydlení
- poplatky

Příspěvek na bydlení (dávka SSP -> prevence, podpora stability)

klíčový pro zajištění kvalitního bydlení pro nižší střední třídu (rodiny s dětmi, senioři)

- administrativně a nárokově jednoduchá dávka, bez zbytečných kontrol
- dlouhodobá podpora stability bydlení a prevence chudoby/dluhových pastí

Doplatek na bydlení (dávka HN -> řešení krizových situací a “trampolína”)

dávka pro nízko-příjmové domácnosti, které nemají stabilní příjmy/úspory, a pro podporu lidí v přechodných formách bydlení (ubytovny)

- předcházení vzniku dluhu / ochrana před akutní ztrátou bydlení
- jako buffer pro nečekané výkyvy příjmu - flexibilita rychlé reakce
- řešení (změna) situace vyžaduje vyšší míru podpory a práce s příjemcem této dávky (navazující sociální práce, komplexní podpora)

Domácnosti v situacích, kdy jde o důstojné bydlení - cílem je bydlení udržet/stabilizovat

> Zahrnout do Příspěvku na bydlení:

- Domácnosti s nájemní nebo podnájemní smlouvou
- Posuzovat podle skutečného pobytu (+ prevence „zneužití“)

Domácnosti v ubytovnách/sub-standardním bydlení – cílem je měnit situaci

> Zachovat/rozšířit možnost žádat o Doplatek na bydlení

- Např. přes možnost zahrnout domácnosti s příjmem do 2,7 ŽM
- Samotné nastavení dávky ovšem neřeší problém substandardního bydlení -> propojit s cílenou podporou zabydlování (včetně možnosti pokrýt kauci z MOP)